

Budúcoročnou kalamitou môžu byť hraboše

Hraboš poľný (*Microtus arvalis*) v posledných rokoch zlikvidoval úrodu za desiatky miliónov eur. Populácia hraboša sa zvyšuje v určitých cykloch a odborníci predpokladajú, že budúci rok môže jeho výskyt predstavovať pre naše poľnohospodárstvo doslova kalamitu. Naši pestovatelia k problematike pristupujú zodpovedne a prichádzajú s riešeniami, ktoré môžu zmierniť predpokladané škody.

Hraboš je nevyhnutnou súčasťou agroekosystémov. Je zdrojom potravy pre viac ako 75 druhov predátorov (dravce, sovy...), prevzdušňuje pôdu, vytváraním chodbičiek v pôde poskytuje útočisko pre drobných živočíchov. Na druhej strane ale spôsobuje výrazné škody na poľnohospodárskych plodinách. Ide pritom o najzávažnejší druh stavovca, ktorý škodí v európskom poľnohospodárstve.

Monitoring SPPK

Aktuálne hlásia najväčšie škody vplyvom nenásytného hraboša poľného najmä v regiónoch Bratislavy, Trnavy, Galanty, Komárna a Nitry. Škody sú priebežné k 10. októbru 2023 za viac ako 10 mil. eur na výmere približne 45-tisíc ha. Najvýraznejšie sú na oziminách - pšenici, repke a jačmeni, no aj na cukrovej repe a kukurici. Ide o škody, ktoré už poľnohospodári mohli vyhodnotiť na pozbieranej letnej úrode. Keďže v týchto dňoch sa zbierajú jesenné plodiny, tieto údaje ešte nie sú známe. Informácie sú z monitoringu členov Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory, ktorí hospodária na 54% ornej pôdy v krajine a ktorí nám škody boli ochotní nahlásiť. Celkové straty za celé územie Slovenska tak budú vyššie. Výsledky monitoringu budeme poznať začiatkom budúceho roka.

Pestovatelia neradi spomínajú na roky 2014 a 2019, kedy hraboš zlikvidoval úrodu za milióny eur. Najväčšie škody pritom spôsobil v Trnavskom kraji. Podľa monitoringu Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory dosiahli škody spôsobené hrabošom v roku 2019 cca 13,5 mil. eur (z toho približne polovica v Trnavskom kraji). V rámci škôd za rok 2019 hraboš poľný najviac odjedol zimnej pšenice (5,2 mil. eur škody), repky (3 mil. eur škody) a jarného jačmeňa (1,1 mil. eur škody).

Predseda RPPK Trnava Oliver Šiatkovský hovoril na tlačovej besede o možnostiach prevencie

Aj preto trnavskí poľnohospodári spolupracujú s Katedrou ekológie a environmentalistiky z Fakulty prírodných vied a informatiky Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, kde od roku 2015 monitorujú hraboša poľného na vybraných územiach Trnavského kraja. Ide o pozitívny príklad partnerstva, ktoré je výhodné pre poľnohospodárov, výskumníkov, ale hlavne pre prírodu. Vďaka výskumu vedia odborníci predpovedať, ako sa bude vyvíjať populácia hraboša v danej lokalite.

„Na základe aktuálneho monitoringu môžeme konštatovať, že početnosť hraboša poľného je v súčasnosti veľmi vysoká. Kulmináciu početnosti druhu očakávame vo vegetačnom období roku 2024. V priebehu nami realizovaného monitoringu (2014–2023) sme zaznamenali 3 populačné kulminácie (premnoženia) hraboša poľného, ktoré sa opakujú približne v 5-ročných intervaloch,“ hovorí profesor Ivan Baláž z UKF v Nitre.

Jedinec hraboša poľného skonzumuje za deň približne 4,5 g obilia a 22,6 g zelených častí rastlín, čo predstavuje približne 1,6 kg obilia a 8,2 kg zelených častí rastlín za rok. Významnejšie škody začína spôsobovať pri populácii 200 jedincov na hektár pôdy. Okrem toho prenáša závažné infekčné ochorenia: tularémiu, Q-horúčku, leptospirozu, hantavírus (spôsobuje prudký zápal pľúc).

Tomáš Antal z RD Cífer ukázal parcelu, ktorú hraboše zničili na niekoľko týždňov

Trojský kôň v podobe biopásov

Populácia hraboša poľného sa výrazne zvýšila po zavedení tzv. ekoschém, ktorých hlavným účelom je dôraznejšie uplatňovanie zásad udržateľného hospodárenia. V rámci ekoschém naši pestovatelia zakladali biopásy a zvyšovali výmery pôdy ležiacej úhorom, aby priniesli do poľnohospodárskej výroby aj žiaduce zelené prvky. Ide približne o 80-tisíc ha pôdy, na ktorú poľnohospodár nesmie vstúpiť. Takýmto spôsobom sa však pre hraboše vytvára ideálne prostredie pre život.

„Nastavenie ekoschém má aj trhliny, musíme ich však opraviť, aby sme v ďalších rokoch zbytočne neznižovali úrody a nezvyšovali počet škodcov v poľnohospodárstve. Biopás by malo byť možné zrušiť, prípadne presunúť inam, aby sme narušili životný priestor hraboša,“ vysvetľuje predseda Regionálnej poľnohospodárskej a potravinárskej komory Trnava Oliver Šiatkovský.

Ako biologicky proti hrabošom

- Vyzývame všetkých poľnohospodárov, aby sa na budúcu sezónu dôkladne pripravili a nepodcenili hraboša poľného, ktorý dokáže napáchať extrémne škody.
- Poľnohospodári sa pred výskytom hraboša poľného majú možnosť brániť dôslednou prípravou pôdy – predovšetkým hlbokou orbou alebo hĺbkovým podrývaním, pri ktorých sa naruša prirodzené prostredie, v ktorom hraboš žije.
- Pomôcť môže aj dôsledná likvidácia všetkých rastlinných zvyškov na poliach ako potenciálneho zdroja potravy pre hrabošov, ale napríklad aj na príľahlých pozemkoch – drvenie pozberových zvyškov, mulčovanie trávnatých plôch
- Zároveň poľnohospodári spolupracujú aj so združeniami, ktoré sa venujú ochrane prírody a dravcov. Poľnohospodári stavajú na poliach búdky a tzv. técka - jednoduché, finančne nenáročné drevené konštrukcie, na ktorých dravce striehnu na svoju korisť, teda aj na hraboša. V mnohých poľnohospodárskych podnikoch si následne po inštalácii týchto prvkov všimli zvýšený počet dravcov.

- Prirodzené útočisko hraboša sa naruša aj čistením okrajov pri cestách a kosením trávnatých plôch.

Spoločný okrúhly stôl k hrabošom

Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora navrhuje odbornú diskusiu k téme hraboša poľného. Hoci nejde o nový problém v poľnohospodárstve, aktuálny počet hlodavca predpokladá stupňovanie jeho populácie a násobne vyššie škody práve v budúcom roku. Je preto kľúčové, aby sme v tejto diskusii s rezortnými ministerstvom pokračovali aj naďalej. Spoločne so zástupcami Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, ale aj so zástupcami ochranárov, vedcov a samospráv potrebujeme pripraviť vhodné a včasné opatrenia, vďaka ktorým by škody na poliach v budúcom roku neboli alarmujúce.

Rovnako dôležitá je aj pravidelná údržba priekop a okrajov cestných komunikácií, kde rovnako počas roka žijú hraboše.